

Sınırsız Dünya Sorgulanıyor: Küreselleşme, Göç, ve Sınır Duvarları - Hakan Ünay

Çok amaçlı, çok (f)aktörlü ve çok sonuçlu bir süreç olan küreselleşme, belki de tarihindeki altın çağını 1990'lı yıllarda yaşamıştır. Bu süreçte küreselleşme ile ilgili birçok tartışma literatürde yer etmiş ve birçok tez ortaya atılmıştır. Bunlardan en dikkat çeken şüphesiz ulus-devletin artık işlevini yitirip miadını doldurduğuna dair olanlardı. Söz konusu tartışmalar küreselleşmenin belki de en popüler söylemini ön plana çıkardı: “sınırsız dünya” (Ohmae, 1989). Neredeyse her şeyin sınır olmaksızın yoğun, hızlı ve sürekli olarak hareket ettiği bir dünyanın tasviri için kullanılmıştı bu söylem. Berlin Duvarı'nın yıkılışı, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, liberalizmin ideolojilerin kazananı olarak yeniden ön plana çıkması gibi gelişmeler de bu söylemin zeminini hazırlamıştı. Hatta tarihin bile sonuna geldiğini iddia edenler olmuştu (Fukuyama, 1989).

Ancak 21. yüzyılın tecrübe edilen ilk 20 yılı, söz konusu tezleri sorguya çekmek için yeterli oldu. Terörizm, ekonomik krizler, küresel siyasi çalkantılar ve en çok da göçler ile dünya, 1990'lı yıllarda iddia edilenin aksi bir süreci yaşıyor. Bu süreçte yerküre, İngiliz tarihçi Eric J. Hobsbawm'ın (2012)ifadesiyle "aşırılıklar çağı"nın -farklı şekillerde- bir örneğine şahitlik ediyor. Öyle ki daha şimdiden; küresel politikaları şekillendiren 11 Eylül saldırısına, mikro ve makro piyasaları yerinden oynatan 2008 Küresel Ekonomik Krizi'ne, Arap ülkelerinde devrim niteliğinde yaşanan Arap Baharı'na, ve hemen sonrasında günümüz dünyasında devletlerin politikalarına yön veren ve "kriz" olarak addedilen mülteci meselesine şahitlik edildi. Dahası, son günlerde dünyanın gündemine oturan koronavirüs pandemisi de işin başka bir boyutunu oluşturdu.

Söz konusu gelişmeler akılda tutulursa küreselleşmenin daha önce hiç olmadığı kadar sorgulandığı bir süreç yaşanıyor. Bu sorgulamalar, özellikle göç meselesinin bir sonucu olarak radikal şekilde artışa geçen sınır önlemleri ile somut hale bürünüyor. Günümüzde açık bir şekilde söylenebilir ki teritoryal anlamda sınırsız bir dünyadan bahsetmek bir ütopyadan ibaret (Mbembe, 2018). Nitekim 21. yüzyılda sınır odaklı yaşanan değişimler de bunun bir göstergesi. Devletler 2000'li yıllarla birlikte sınırlarını teröre, uyuşturucuya, kaçakçılığa, bilhassa göç(men)e ve son dönemde virüs salgınlarına kapatmak için sınır önlemlerini artırdı. Söz konusu önlemler özellikle sınır duvarları ile dikkat çekici bir noktaya ulaştı. Bu noktada belirtmek gerekir ki yazıda kullanılan "duvar" kavramından kasıt, sınırı herhangi bir şekilde kapatan tahkimatların (beton/çelik duvar, çit, tel örgü vs.) tamamıdır.

Bununla birlikte 1989'da Berlin Duvarı yıkıldığında dünyada sadece 15 sınır duvarı mevcuttu. Ancak günümüzde bu rakam -inşası devam edenlerle birlikte- 77'ye ulaştı (Vernon ve Zimmermann, 2019: 11). Bu radikal artış bile küreselleşmenin teritoryal anlamda sınırsız dünyasının artık mümkün olmadığını ortaya koyarken, sadece bu kadar da değil. Duvarların sayısı kadar neden inşa edildiği de önemli bir detay. Nitekim 21. yüzyılda inşa edilen duvarların yarısından fazlası, devletlerin sınırlarının geçirgenliğini azaltmak istemesinin bir sonucu (Carter ve Poast, 2017). Daha açık ifade etmek gerekirse, devletler göçü ve göçmeni duvar inşa ederek engelleme çabasında. Ancak Wendy Brown'ın da belirttiği üzere söz konusu duvarlar işe yaramayacak. Çünkü göçmenler,

devletlerin sınırları kolay geçilebilir olduğu için değil daha iyi bir yaşam için sınırı geçiyorlar (Brown, 2011: 129). Kısacası mecburlar ve önündeki engelin niteliği ne olursa olsun caydırıcı olmayacak. Dolayısıyla göçlerin yönü, yoğunluğu ve şekli değişse de duvarlar göçü engelleyemedi, engelleyemeyecektir de.

Gelinen noktada devletler adeta bir duvar inşa etme arzusu içinde sınır politikaları üretiyor.

Gelinen noktada devletler adeta bir duvar inşa etme arzusu içinde sınır politikaları üretiyor. Üstelik bu trend Amerika'dan Asya'ya Afrika'dan Avrupa'ya ve Orta Doğu'ya kadar coğrafya fark etmeksizin artarak devam ediyor. Amerika kıtasında ABD-Meksika ve Brezilya'nın tüm kara sınırlarında, Asya'da Özbekistan-Kırgızistan ve Hindistan-Bangladeş sınırlarında, Afrika'da Botswana-Zimbabve ve Angola-Namibya sınırlarında, Avrupa'da Bulgaristan ve Yunanistan'ın Türkiye sınırlarında, Macaristan'ın Sırbistan, Hırvatistan ve Romanya sınırlarında, Orta Doğu'da ise İsrail-Filistin, Suudi Arabistan'ın Irak ve Yemen, Türkiye'nin Suriye ve İran sınırlarında inşası tamamlanan/devam eden duvarlar temel örneklerdir.

Sınır politikalarındaki bu trend, 21. yüzyılda sınırsız dünyadan sınırların kalınlaştığı bir dünyaya geçişin sembolü haline geldi. Özellikle de göçün küresel gündemde olduğu son yıllarda bir sembolden daha da öteye gittiği söylenebilir. Nitekim siyasi pazarlıkların devlet sınırlarının açılması/kapatılması üzerine yapıldığı günümüzde, en çok etkilenen kesim yine göçmenler olmuştur. Bu noktada küreselleşmenin sınırsız dünyasının gerek ulus devletlerin egemenliği gerekse ürettikleri sınır politikaları göz önüne alındığında artık geçersiz olduğu ifade edilebilir. Bu durum günümüzde olduğu gibi gelecekte de muhtemeldir ki olumlu sonuçlar vermeyecek. Buna binaen son olarak Deniz Ülke Arıboğan'a kulak vermek gerekir: "Eğer köprü mimarları, duvarcı ustalarını yenemezse, 'geleceğimiz' bu duvarların ardında inşa edilecek." (Arıboğan, 2017).

Kaynaklar

Arıboğan, Deniz Ülke (2017) *Duvar*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Brown, Wendy (2011) *Yükselen Duvarlar Zayıflayan Egemenlik*. İstanbul: Metis.

Carter, David B., ve Paul Poast (2017) "Why Do States Build Walls? Political Economy, Security, and Border Stability". *Journal of Conflict Resolution* 61(2): 239-70.

Fukuyama, Francis (1989) "The End of History?" *The National Interest* (16): 3-18.

Hobsbawm, Eric J. (2012) *Kısa 20. Yüzyıl: Aşırılıklar Çağı 1914-1991*. (Çev: Yavuz Alogan) İstanbul: Everest Yayınları.

Mbembe, Achille (2018) "[The Idea of a Borderless World](#)". *Africa is a Country*.

Ohmae, Kenichi (1989) "[Managing in a Borderless World](#)". *Harvard Business Review* (May-June 1989): 152-61.

Vernon, Victoria, ve Klaus F. Zimmermann (2019) [Walls and Fences: A Journey Through History and Economics](#). GLO Discussion Paper. Working Paper.

Hakan Ünay, Göç Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi'nde araştırmacıdır. Aynı zamanda Necmettin Erbakan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tez döneminde olan bir yüksek lisans öğrencisi olarak eğitimine devam etmektedir. Göç, sınır ve küreselleşme alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu yazıya atıf için: Hakan Ünay, "Sınırsız Dünya Sorguluyor: Küreselleşme, Göç ve Sınır Duvarları", *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 26 Mayıs 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/05/26/sinirsiz-dunya-sorguluyor-kuresellesme-goc-ve-sinir-duvarlari>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UIK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.